

# Učiteljski T O V A R Š.

Izhaja  
1. in 15. dne vsakega  
meseca na celi pol.

List za šolo in dom.

Velja  
za vse leto 2 gl. 50 kr.,  
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 9.

V Ljubljani 1. maja 1872.

Tečaj XII.

## Š O L A.

Lepa doba ti mladosti —  
Šolska leta, zlati čas,  
Blaziš srca, daš modrosti,  
Čas veseli si za nas!

Šolski zvon tak glasno poje  
Kliče nas v učilnico,  
Vabi v njo vesele raje,  
Radi ga poslušamo.

V šoli radi se učimo,  
Vednost si nabiramo,  
Zraven še se veselimo,  
Lepo se obnašamo.

Lepa doba ti mladosti —  
Šolska leta, zlati čas,  
Bodi zetek nam v starosti  
In veselje še za nas!

J. B.

## Berilo v ljudski šoli. \*)

Neovrgljivo je jezikov nauk v ljudski šoli mej najvažnejšimi predmeti. Da je pa berilo podlaga in sredotočje temu nauku, je vsakemu mislečemu človeku dovolj jasno. Iz tega sledi, da je dobro in primerno berilo za ljudske šole neprecenljivo. Veliko se je že govorilo, mnogo pisalo, kakega zadržaja in kake oblike bi ono moralo biti. Čedalje bolje se oddaljujemo od one zunanje npravnosti in enostranskega umskega razvoja, kterega sta Rochow in Campe priporočala. Moderna pedagogija gleda bolje na duševni razvoj (animi eruditio, Gemüthsbildung), in večina sedanjih beril je zbog tega po vsej pravici zgolj konfesijonelnih. Na to pa, da bi berilo moralo biti središče vsega jezikovega in znanstvenega poduka sploh, — na to se skoro brezizjemno nikakor ni oziralo.

\*) Ta važni sostavek posneli smo po „Soči“, in želimo, da bi o tej stvari še kdo drugi kaj spregovoril v našem listu. Vredn.

Berilo ima namreč dvojno nalogo: iz njega učenec zajemlje jezikov zaklad; širi mu pa tudi krog znanosti. Z ozirom na ta dva momenta rabi učitelj svoje berilo. Ž njim vadi učence v dotičnem jeziku kolikor mogoče v oblikoslovji; podlaga ali zadržaj mora se jim na tanko razjasniti. Tirja se torej od njega, da se z berilom popolnoma seznani in ne samo to, nego da se ga domá učí, na vse strani premišlja in svoj nauk po tem vreja. Ta berilni odstavek mu bode zdatno zajemališče gledé jezikovega nauka, oni mu podaja obilen zaklad gledé na znanosti. Zato ne sme kar ob enem iz enega odstavka jemati; kajti nauk bi bil predolgočasen. Vpraša se, kako se ima v ljudskih šolah materin jezik učiti? Na dvojni način: formelno in realno, to je, z vednim ozirom na zadržaj. Učenec mora tuje misli, pismeno ali ustmeno povedane, dobro razumeti in vse, kar je slišal, bral ali sam mislil, po jeziku in zadržaji pravilno, pismeno in ustmeno dobro izraziti. Oboje mora učitelj doseči. Formalni nauk obstaja v tem, da se mladina svojega jezika tudi zaveda; kajti napačno bi bilo, ko bi le po besedah segala ne gledé na pomembo: on mora vse dobro razjasniti in to s pripomočki, ktere ima pri rokah. Vstanovi naj si nepremakljivo sredotočje, krog ktereга naj se vsi dotični pogovori in vsa pojasnila skupljajo in vrsté. To mu ponuja berilo v svojih sestavkih. Kakega zapopadka pa in kake oblike bi na ljudski šoli moralo biti berilo, vstrezajoče svojemu namenu, je po mojih in po mislih odličnih pedagofov to:

1. Berilo mora zadržati jedernate jeziško - vzgledne spise, ki naj bodo prirodoslovni, zemljepisni, zgodovinski, kmetijski, opravični.

Neogibno treba, da mladina tuje misli tako razumeva, kakor prihajajo iz dotičnega vira. In to je za učitelja baš najtežavniši del vsega nauka; kajti znano je, da se z glavno mislijo še druge, rekel bi, slučajne družijo. N. pr.: Jaz si mislim nekaj, bodi si kaj abstraktnega, bodi si kaj konkretnega. Mišljeno izrazim z besedami. Kako drugače bode poslušatelj ali čitatelj to misel razumeval! Tedaj mora učitelj po mogočnosti vso lupino v miselskem obziru odlušiti, da vidi mladina čisto, zdravo jedro.

Ne morem si kaj, da bi ne omenil, kako pomanjkljiva in polna slovniških napak so dosedanja berila na ljudskih šolah. Dalje so gledé zapopadka bolje pristojna ljudskim šolam na Kranjskem, ker je, kar je zemljepisnega v njih, večidel prikladno samo kranjskim razmeram; o drugih slovenskih pokrajinah in deželah našega cesarstva je prav malo, skoro bi rekel, nič navedenega. Da ni to pravično, vsakdo lahko vidi. O kmetijstvu, ktereга velevažnega predmeta bi vsaj principi morali biti izvršeni, ni ne duha ne sluha. In kar se tiče pravilnosti jezika?! Človeka čitajočega sramotna rudečica oblije; vsak sestavek mergoli po-

greškov, posebno kar se dostaja glagola; dá, še redek je stavek, pravilen po besedah in zlogu. Po takih berilih se otrok prav za prav sili, da nepravilno piše in govori, ker on posnema le to, kar vidi. In to je lansko leto bilo povod, da sem predlagal pri seji, h kateri je nas učitelje naš obče spoštovani g. okrajni nadzornik bil pozval: naj se v prenapredbo dosedanjih beril za Primorje sestavi komisija iz strokovnjakov, med katerimi naj bi bila tudi kaka dva sposobna ljudska učitelja. Ali se je v tem smislu že kaj storilo, ali ne, mi do danes še nij znano.

2. V berilu zastopan konfesijonelni, za nas tedaj katoliški element, ne bodi nikakor sama dogmatika, morala, liturgika ali cerkvena zgodovina; berilo ne bodi verska ali sveta knjiga (Erbauungsbuch). Popisi svetih krajev, dôb in praznikov, posebno pa značaji iz cerkvene zgodovine, estetično - živo narisani, so na svojem mestu. Učenec naj gleda v njih glorio svoje cerkve, naj jo občuduje in nad vse ceni in ljubi. Vendar naj pa takih konfesijonelnih sestavkov ne bode preveč, ker spada razvoj religiozne čuti bolje v delokrog verskega učitelja. Tudi naj bi taki spisi ne namerjali krivo asketično odgojo, kateri je vodilo: „Edino sredstvo je, da se odgojenec navadi na veliko pobožnost in odpoved, brez ozira na zmožnosti, starost in prihodnji poklic. Po tem takem mora človek postati svetohlinec, sanjar, kateri ni za svet in ni za nebesa, postati mora žertva hinavstva in skrivnega greha, ali pa še celó, ako bi po sili naloženo mu butaro odvrget, frivolen brezbožnik.

3. Berilo, ktero ne blaži otroške duše, je pomanjkljivo, če ne že slabo.

4. Pesmi ne smejo se pogrešati v dobrem berilu, ker imajo nepopisljivo moč do izobraževanja estetične čuti. Na svojem pravem in najlepšem mestu bile bi dobre narodne pesmi, pregovori, reki, prislovice, ker se svojstvo vsakega, tedaj tudi slovenskega jezika osi bitno v njih razodevlje. Mimogredé moram, da-si nerad, omeniti, da sedanjemu prvemu in drugemu berilu pridejani Nedved - ovi napevi, če tudi še dobri, z malimi izjemki niso za rabo. Kolikor me je skušnja učila, šolski deci ne dopadajo, ker melodije niso lepe in skoro brezizjemno ne lahko umljive, kakoršne po avtoritetnem Schilling-ovem izreku morajo biti v pesmih za otroke.

5. Berilo bodi slovensko, narodno. Človek postane le po odgoji, kar je. Zarad tega tirjamo tudi, da berilo, posebno ono za viši razred o domovini govori, o domovini, o širjem in ožjem pomenu, o Avstriji in Sloveniji. Oboje gre pri mladini vzgojevati. Avstrijska zgodovina ima mnogo lepih in primernih prizorov, dôb in preslavnih oseb, ki so tudi kmetu znane. A tudi naša mala toda lepa Slovenija ima v svoji zgodovini marsikteri list s zlatimi čerkami popisan. Izmed teh naj

se v berilo vzemo stvari, ki v mladem, za vse lepo in dobro tako občutljivem otroškem srcu budé ljubezen do slovenske domovine, do poštenja in značajnosti. Take predmete naj berilo v malih obrazih, a čversto opisuje.

6. Kar se tiče razvrščanja berilne snovi, ne smejo se sestavki po raznih strokih vrediti, tako namreč, da govori prvi oddelek le o veri, drugi o zemljepisji i. t. d., ker bi po takem načinu postranski cilj in konec postal glavni in bi se vsled tega poglobitna stvar prevrgla. Pri vrejenji posamesnih sestavkov bodi branje vodilo. Takim spisom, ki ne prizadevajo ročnemu in razumljivemu branju nikakoršne težave in ki verh tega vzbujajo še veselje do čitanja, odmeni se prvo mesto; naslednji naj se po veči ali manjši težkoti vrste.

7. Obseg ne bodi preobširen. Le tedaj, če otrok celoto in njene posamesne dele popolnoma razumeva, le tedaj postane zmožen, da more prosto in vzgledno ponavljati in posnemati. *Aeg. Leban.*

## Samostalnost.

(Dalje.)

Človeška natora je že sama od sebe bolj nagnjena k lastnemu ogledovanju in opazovanju, in le napačna izreja in odgoja odvrča otroka od tega. Kakor pa je za lastno mišljenje, tako se nahaja tudi za pravo, samostojno voljo obilne zmožnosti v otrocih. Žlahtni čut ljubezni, spoštovanja, zaupanja in voljne pokorščine kmali poganja v njih persih. Otrok ljubi brez predsodkov, kakoršna je sploh ljubezen; voljno vboga starše in učitelja. Zato pa mora tû izreja in odgoja biti bolj zanikavna; tedaj mora vse odpravljati, kar bi te čute vtegnilo pomračiti in skrbeti, da postajajo čedalje močnejši sami od sebe.

Lastno mišljenje in čut brez predsodkov je poglobitna podlaga samovoljnemu hotenju in delovanju. Se vé, da vsega poterediti, odobriti in dopustiti ne smemo, kar hoče otrok samovoljno sam iz sebe, ker samovoljno hotenje pri njegovi kratkournosti se dostikrat opira na puhlo spoznanje, vendar pa ne smemo navala za lastno mišljenje, skušnje in iz tega izvirajočega samovoljnega hotenja vselej zavreči. Naloga izrejniskova je, um po moči razjasnovati in bistriti in razsodbo podpirati. Kjer se pa radovoljno ne vboga, je treba pokorščino prisiliti, kajti nedorastel mora na vsak način odraščenege vbogati, mora že skušanemu razumu zaupati in mu slediti, in sicer naj prej izrejniskovemu in pozneje pa svojemu, kedar mu je dozoril. Privajena pokorščina do lastnega razuma polajša potem pokorščino, ker ga navadi, svoja nagnjenja vselej umu podvreči. Kjer se z mehkejšimi pomočki ne shaja, naj se poslužuje ostrejših.